

Neft sənayesi azərbaycanlı qadın rəssamın yaradıcılığında

Həmidə Süleymanova

Azərbaycan Dövlət Rəsm Qalereyası "Elmi araşdırma və innovasiya" şöbəsinin böyük elmi işçisi

O, küləklər və qasırğalar arasında ləpələnən dənizə işləməyə gedən ilk azərbaycanlı qadın idi. Elə bu cəsarət və fədakarlığı ilə hər kəsi heyrətləndirməyi bacarmışdı.

Bəli, söhbət 23 iyul 1916-cı il tarixində Bakının Mərdəkan kəndində sənətkar ailəsində doğulan Azərbaycanın Xalq rəssamı Maral xanım Rahmanzadənin gedir. O, ilk öncə öz istedadını, rəssamlıq qabiliyyətini inkişaf etdirmək üçün 1930-cu ildə karikatüraçı rəssam Əzim Əzizməzadənin adını daşıyan İncəsənət məktəbinə, sonra isə təhsilini daha da təkmilləşdirmək məqsədilə V.İ.Surikov adına İncəsənət İnstitutuna daxil olur.

Baxmayaraq ki, həmin dövrda qadınların ölkədən kanarda təhsil alması birmənəli mənfi qarşılıqları, ancaq tale elə gətirir ki, qızını Səttar Bəhlulzadəyə təpsiran ata böyük cəsarət göstərək Maral xanıma təhsil almaq üçün icazə verir.

Rəssamin böyüdüyü mühit dəyişən zaman mühitinə uyğunlaşmığı talab edirdi, daha sonra təhsil aldığı məktəb və müəllimlərin onun gələcək taleyini və şəxsiyyət kimi yetişməyinə böyük təsir göstərdilər.

Maral Rahmanzadə fərqli zamanlarda müxtalif mövzulara müraciət etmiş, müxtalif texnikaları sınamış, qrafika sahəsində çoxsaylı əsərləri ilə nəinki Azərbaycan təsviri sənətinə, hətta dünya irləsinə nadir miras qoymuşdur.

XIX əsrin sonu – XX əsrin əvvəlləri neft bumundan sonra yenilik axtarışında olan yaradıcı insanlar bu mövzuya müraciət etməkdən çəkinmirdilər. Heç təsadüfi deyil ki, məhz Maral Rahmanzadənin bir çox neft silsilə əsərləri bu axtarışlar nəticəsində meydana gəlməmişdir. Qadın nəcibliyi, incəliyini ağır neftçi əməyinə dəyişmək, onların yaşlılarını yaşamaq, obrazu ifadə etmək həmin lövhələri kətana köçürütmək olduqca məşqətli idi. O, saatlarla əzmkar neftçilərin gündəlik əməyini müşahidə edir, müxtalif texnikalarda etüdlər, sulu boyla rəsmlər işləyir, onlara eyni şəraitdə yaşayıb eyni həyat şərtlərini paylaşaraq şəhərin yeni sakiniyinə çevrilirdi.

Tanınmış firça ustası "Neft çıxaran qurğu", "Dənizdə buruqlar" ("Neft" silsiləsindən), "Dənizin körpü, kran və gəmilər fonunda görünüşü", "Fırtına zamanı", "Estakada", "Günaşın şüaları, Xəzərin sərvətləri", "Körpünün yanında" ("Neft Daşları" silsiləsindən) lövhələrində estakadaları, neft çanlarını, mədənləri, neftin çıxarılması sahələrinin obrazu ifadəsinə nail olmuşdur.

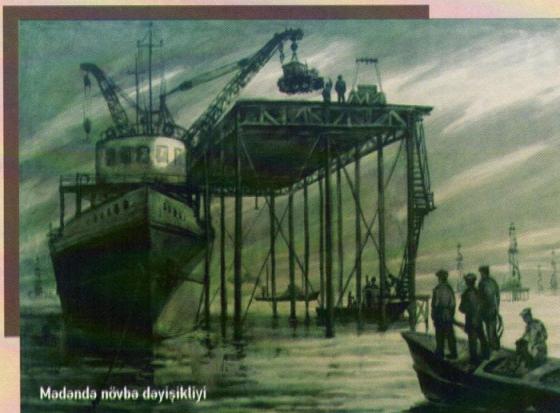
1940-ci ildə "Fəvvər" avtolitoqrafiya nümunəsində isə neft yaşıtgında baş verən fontan qarşısında təbiətin ecazkar məzərəsinə

təccübələ tamaşa edən neftçilərin nəcib obrazını yaradır. "Neft" silsiləsindən "Tanker dənizə çıxır" qrafik əsərində qədim şəhərin əhatəsindən boyanan Qız Qalası, Xəzərin sakit mənzərəsi ilə birləşdirilmiş göründüsü ilə gözərlərimiz önünə sərir.

Bəzən rəssam ucalan neft buruqlarını, ləpələnən dənizin ortasında möhkəm dayanan diraklıları insan şüurunun təsəvvür edə bilmədiyi obyektləri yaradıcı təxəyyülü ilə ifadə etməyə çalışır. Neftçi əməyini qəhrəmanlaşdırır, sərt industrial mənzərəni romantiklaşdırır.

"Neft" silsiləsinin növbəti avtolitoqrafiya nümunəsi "Neft çıxaran qurğu", "Dənizdə buruqlar" əsərləri neft və qaz sənayesində geniş tətbiq olunan bir çox texnoloji proseslərin, maşın və mexanizmlərin əzəmatini nümayiş etdirir. Sərt industrial mənzərəni nəcibləşdirir, lirik əhvali-ruhiyyədə poetikliyi ilə səciyyələn olduqca maraqlı, tutumlu əsərlərin təsvirinə nail olurdu.

Modəndə növbə dəyişikliyi

Maral Rəhmanzadə "Fəhlə rayonu", "Fəhlələr katerdə", "Estakadanın altında", "Gəmida", "Növbəyə" lövhələri ilə fəhlələrin gündəlik yaşayışını, adı günlərinin müşahidəsini, Xəzərin romantik mənzərələrini, göy üzüna boyanan buruqların, insan və təbiətin harmoniyasını, onların bir-birinə qovuşması anını əbədiyləşdirirdi. "Növbəyə" adlı əsəri tamaşaçını özünə cəlb edən enerjisi, xüsusi kompozisiya və rəng həlli ilə diqqət çəkir. Kompozisiyanın mərkəzində təsvir olunan qəhrəmanlar zaman-zaman insanı heyrətləndirir. Seyrci Xəzərin təəssüratını, bir-birini əvəzləyən insanların hərəkətini, xəfif əsan küləyin mehini duymağa, onları hiss etməyə səy göstərir. Soyuqdan əllərinin ciblərində gizlədən obrazların üzlərindəki qətiyyətli inam şücaəti görünüşlərini tamamlayırlar. Müəllif sözügedən nümunə ilə rəsmiin bütün qanuna uyğunluqlarını ustalıqla təqdimatla yanaşı, dinamik, bir o qədər də melonxolik rəng həllindən peşəkarmasına bəhrələnmışdır. Bu qrafik nümunə litografiya texnikası ilə işlənmiş və öz bədii həllinə görə realistikdir.

Mavi Xəzərin köksündə salınan "Neft Daşları" yatağında, polad dirəklər üzərində əfsanəvi bir məkanın – yeni qəsəbənin

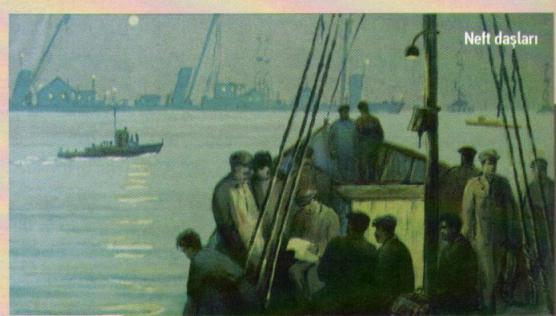
bünövrəsinin qoyulması rəssamı heyrətləndirir, onun enerjisini kətanə köçürməyə həvəsləndirirdi.

Tanınmış firça ustası gərgin axtarışlarının nəticəsi kimi "Neft Daşları" silsiləsini yaratmağa müvəffəq olur. Həmin silsiləyə daxil olan "Fırtına zamanı", "Estakada", "Günəş şüaları", "Xəzərin sərvətləri", "Aylı gecə", "Körpünün yanında" və s. qrafika nümunələrində bazən insan və coşqun dəniz qarşılışdırırlar, bu mübarizə fonunda şəhərin lirik görünüşü canlanır.

Maral Rəhmanzadənin 1957-ci ildə Moskvada naşr olunan "Büzən Xəzərdə" adlı avtolitoqrafiya seriyası da neftçilərə həsr olunmuş unikal arxivlərdəndir.

Bununla yanaşı, rəssamin dəstxatına aid 1956-1957-ci illərdə işlədiyi "Estakadaya körpü", "Estakadada avtokran", "Estakadada", "Açıq danızda neft madəni", "Su basmış gəmilərdə" kimi sulu boyalar nümunələrində Neft Bakısi üçün səciyyəvi olan sanaye manzərəsin – dənizi yarib keçən polad estakadalar, onların dinamikası, nəhəng dəmir konstruksiyaların hərəkəti səmafonunda təsvirlənib.

Maral Rəhmanzadə çoxillik yaradıcılığında neft silsilələri ilə yanaşı, digər qrafik və rəngkarlıq əsərlərində ümumiləşdirilmiş Azərbaycanın bədii obrazını yaratmağa nail olmuşdur. Bu başəri mirasa tamaşa etdikcə keçmişə qayğıdır, gələcək haqqında qayğı və illüziyalara qapılmışdan sabah üçün mübarizəyə can atırsan... ♦

Ədəbiyyat:

1. Maral Rəhmanzadə. Xalq Bank. 2011.
2. Maral Rəhmanzadə. Sərvət.Bakı. 2013.
3. [3. <http://socarplus.az/az/article/66/%EF%BF%BDdeniz-nefti%EF%BF%BD-maral-rehmanzade>](http://socarplus.az/az/article/66/%EF%BF%BDdeniz-nefti%EF%BF%BD-maral-rehmanzade)
4. [4. \[http://infosourceazgallery.az/arts/view_artifact/275/36/\]\(http://infosourceazgallery.az/arts/view_artifact/275/36/\)](http://infosourceazgallery.az/arts/view_artifact/275/36/)

Резюме

В этой статье исследуется нефтяная тема в творчестве Марал Рахмандзаде, первой азербайджанской женщины, получившей профессиональное образование в области живописи. Тема нефтяников в работах художницы отличается особой романтикой.

Ключевые слова: картина, нефть, азербайджанская женщина, графика.

Summary

This article is about the oil theme in the creativity of the Maral Rahmazadeh, The first Azerbaijani woman who received professional painting education. The romanticism of oil worker's labor is felt in the artist's works.

Key words: painting, oil, Azerbaijani woman, graphic.